

DRIE OF TIEN?

Het voorjaar is losgebarsten en de vogels zingen de longen uit hun lijf. Kikkers en padden gaan massaal op pad. Alles staat weer in het teken van voortplanting; onderwater is dat niet anders.

STEKELBAARZEN

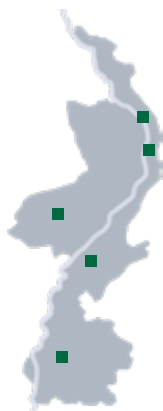
Soms hebben namen geen uitleg nodig: driedoornige en tiendoornige stekelbaars spreken eigenlijk voor zich. Toch kloppen zelfs die namen niet helemaal. Driedoorns hebben soms twee of vier stekels en bij de tiendoornige ligt dat aantal ergens tussen de acht en twaalf. Bij gevaar kunnen ze worden opgezet. Het zijn niet alleen stekelige, maar ook stevige visjes. In tegenstelling tot de meeste vissoorten hebben ze geen schubben,

maar beenplaatjes. Dat zijn afgeplatte botjes waardoor de buitenkant onder de huid hard is, zo lijkt zo'n klein visje een stuk minder interessant als aantrekkelijk hapje. Toch hebben ze zowel onder als boven water veel vijanden, van grote libellenlarven tot waterkevers en van zijn grotere broer de baars tot de snoek. Boven water zijn het bijvoorbeeld lepelaar, ijsvogel of dodaars die een vers stekelbaarsje wel weten te waarderen. Net als dieren boven water kunnen vissen, en dus ook stekelbaarsjes, last hebben van luizen, in dit geval van de kapersluis. De visjes moeten natuurlijk ook zelf eten. Ze jagen op zicht en voeden zich met kleine waterdiertjes zoals waterplooiën, muggenlarven, visbroed

en eieren van amfibieën en vissen; soms zijn het zelfs kannibalen.

DRIE VERSUS TIEN

Dat de stekelbaars ook vroeger een bekend visje was, wordt duidelijk door het uitgebreide scala aan dialectnamen: pietsj, stjekelke, bèkvisjke of steakvis. Het waren dan ook geen zeldzaamheden. Dat is nu niet anders en beide baarsjes behoren tot de meest algemene vissoorten van Nederland en zijn in vrijwel elk watertype te vinden. De driedoorn is veelal zilverkleurig met duidelijke zwarte dwarsstrepen op de flanken. Deze stekelbaars kent overigens drie verschijningsvormen. Eentje daarvan leeft altijd in zoet water, wordt tussen de vijf tot acht centimeter

◀ Een mannelijke driedoornige stekelbaars in baltskleed met zijn felrode kin en blauwe ogen. Foto Buiten-Beeld, blikonderwater.

▲ Driedoornige stekelbaarzen zijn een lekkernij voor opgroeiende dodaarskuikens, maar ook voor de ouders zelf. Foto Patrick Palmen.

SEKS

Stekelbaarzen leven meestal in scholen, maar tijdens de voortplanting zijn ze zeer territoriaal. In de paaitijd, die de komende weken begint en tot de zomer duurt, krijgen de mannetjes van de driedoorn een vuurrode onderkant die aan de zijkant doorloopt; opvallend is ook de blauwe kleur van de iris. De kleuren kunnen overigens van uur tot uur veranderen en zijn afhankelijk van de gemoedstoestand.

Bij de tiendoorn is dat wat minder prominent; zij worden slechts wat donkerder. Mannetjes van beide soorten bouwen met plakkerige draden, een afscheidingsproduct uit de nieren, een nestje met daarin plantenresten en zand. Andere mannetjes, voor soortgenoten duidelijk herkenbaar aan de felle rode buikkleur, worden meteen verjaagd. Vrouwtjes met een dikke buik, een teken dat ze eitjes willen leggen, worden tijdens een baltspel verleid met een zigzag dans en zo naar het nest gelokt. Eenmaal daar aangekomen wordt ze door stootbewegingen van het mannetje aangezet om de 50-100

eieren in het nest af te zetten, daarna bevrucht het mannetje deze. Het mannetje probeert meerdere vrouwtjes naar zijn nest te lokken om eitjes af te zetten.

EMANCIPATIE

Daarmee is de broedzorg voor het mannetje pas begonnen. Hij verzorgt de eieren door met de borstsvinnen zuurstofrijk water aan te voeren. Het nest wordt fanatiek bewaakt totdat de eieren na acht tot veertien dagen uitkomen. Jongen die het nest uitzwemmen worden in de bek genomen en terug in het nest gespuwd. Maar ook daarmee is de kous nog niet af. De stekelbaars bewaakt ook de jonge visjes met veel zorg. Een mooi voorbeeld van vissenemancipatie.

In het eerste jaar groeien de stekelbaarsjes uit tot ongeveer vier centimeter lang. Ze planten zich in hun tweede levensjaar voort, waarna de meeste dood gaan. Enkelingen bereiken een leeftijd van een jaar of vier.

TEKST: HENK HEIJLIGERS

lang en is vooral te vinden in beek- en rivierdalen, zoals het Geul- en Vlootbeekdal. De tweede vorm plant zich voort in zoet water maar groeit op in zee en de derde leeft zijn hele leven in zout water.

In tegenstelling tot de driedoornige is de tiendoornige stekelbaars wat minder duidelijk getekend, op zijn olijfgroene flanken staan wat zwarte strepen of vlekjes. Hij wordt tot zeven centimeter lang en is daarmee de kleinste vissoort van Nederland. De tiendoornige wordt vooral aangetroffen in kleinere stilstaande of langzaam stromende wateren, zoals bijvoorbeeld in de vennen op Landgoed de Hamert, in de Ravenvennen en in De Banen.

Zie
www.limburgs-landschap.nl/kwartaalblad
voor
filmbelden!